

escola:

Avui en dia, sembla que en l'esport ja no hi ha discriminacions ni desigualtats per raó de sexe: ja no hi ha lleis que prohibeixin la pràctica esportiva de les dones, ni normes morals que ho considerin poc adequat. De fet, la pràctica esportiva es considera un dret de la ciutadania.

A més, les antigues mentalitats que consideraven que les dones no tenen cabuda en el món de l'esport de competició ja són part de la història. Les paraules que va pronunciar Pierre de Coubertin (l'impulsor dels Jocs Olímpics moderns), a principis del segle XX, avui ja són anacròniques i estan obsoletes:

Respecte a la participació femenina en els jocs, en sóc contrari. És en contra de la meua voluntat que han estat admeses en un nombre de proves cada vegada major. (Pierre de Coubertin)

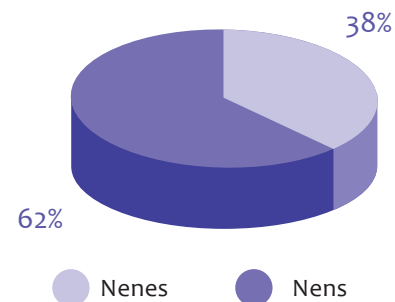
L'exaltació solemne i periòdica de l'atletisme masculí amb l'internacionalisme com a base, la lleialtat com a mitjà, l'art com el marc i l'aplaudiment femení com a recompensa. (Revue Olympique, 1912)

La superació d'aquestes mentalitats i la igualtat legislativa assolida al llarg de la segona meitat del segle XX, doncs, ens poden portar a pensar que nois i noies ja tenen les mateixes oportunitats de fer esport. Però si observem les dades, ens adonem que aquesta suposada igualtat aconseguida al llarg dels anys encara no és una igualtat real.

La situació actual

Les dades de participació en els Jocs Esportius Escolars de Catalunya (JEEC) al llarg de la darrera dècada del segle XX mostren com els nens es beneficien més d'aquesta oferta esportiva que les nenes (gairebé el doble).

Dades de participació als JEEC 05-06

D'altra banda, si s'analitzen els tipus d'activitats que es practiquen, s'observa que hi ha activitats que encara arrosseguen una clara etiqueta de gènere. Per exemple, en futbol s'observa que un 92% dels practicants són nens i un 8% són nenes, mentre que en el cas de l'aeròbic els percentatges s'inverteixen: un 98% dels practicants són noies i només un 2% són nois.

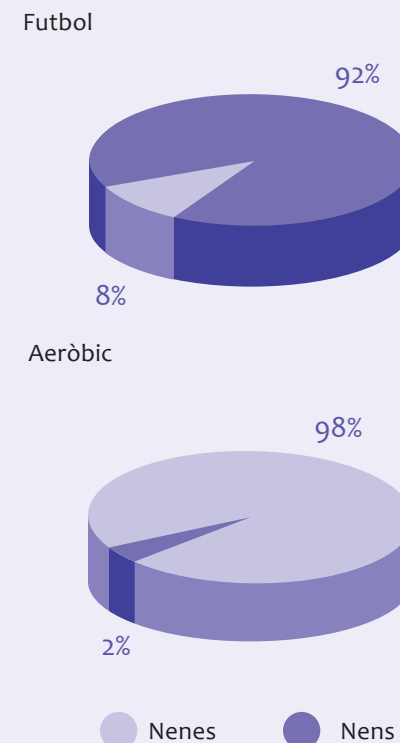
Aquest tipus de pràctica diferenciada també s'observa en analitzar el model d'esport no competitiu, en el qual hi ha una major participació femenina que masculina.

S'observa, doncs, que els models tradicionals de gènere (allò que es considera tradicionalment masculí i allò que es considera tradicionalment femení) encara pesen a l'hora d'escollir les activitats esportives.

Malgrat no haver-hi lleis o normes morals que ho estableixin, avui en dia, de forma invisible i sovint inconscient, es construeixen unes barres difícils de superar tant per les nenes com pels nens.

ACCIONS I NO PARAULES Bones pràctiques de gènere en l'esport

Dades de participació als JEEC 05-06

A l'hora d'escollir una activitat esportiva (o no fer-la), encara pesen molt els models que ofereix la societat en general (les famílies, els mitjans de comunicació, etc.), així com el que diuen i pensen els amics i amigues de nosaltres si fem una determinada activitat o una altra. Així, també per molts nois pot resultar difícil no seguir el model tradicional masculí i optar per activitats que tradicionalment s'han associat a la cultura femenina.

Però els models tradicionals de gènere no només diferencien allò que correspon a les noies i allò que correspon als nois, sinó que també comporten una situació de discriminació, ja que allò que es considera femení segueix es-

tant menys valorat que allò que tradicionalment s'ha considerat masculí.

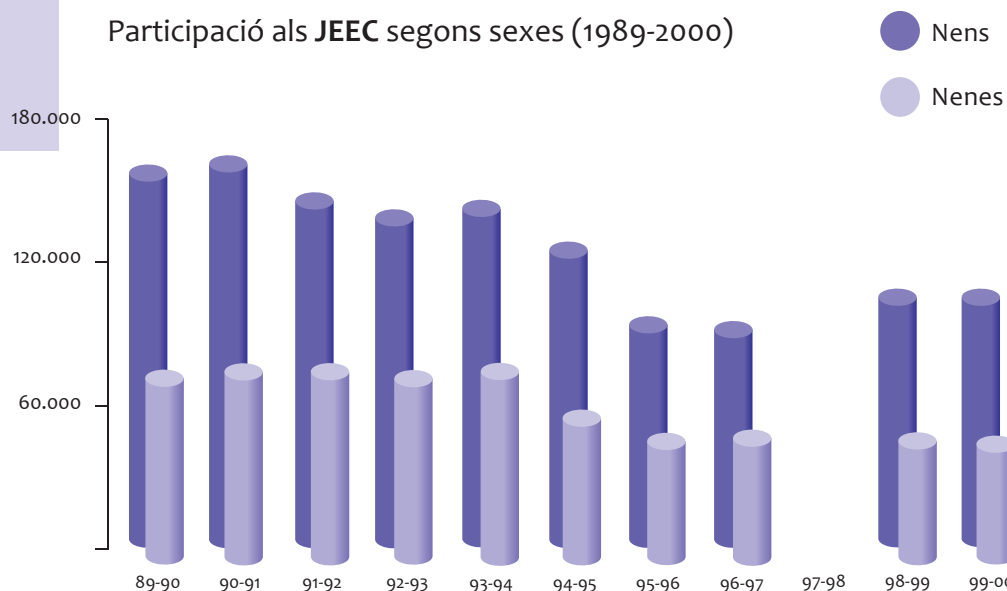
En el món de l'esport, i en la societat en general, aquelles activitats associades tradicionalment a les dones –i les actituds i valors que impliquen– no tenen tant prestigi i valoració social com aquelles activitats associades als homes. Així, esports com el futbol o els del món del motor, en els que precisament s'hi poden trobar molt poques dones avui en dia, tenen molt més reconeixement social i prestigi que qualsevol altre esport. I en alguns casos encara s'observa com les dones tenen més un paper “decoratiu i secundari” que no pas un paper “actiu i protagonista”.

Els models tradicionals de gènere comporten una situació de discriminació, ja que allò que es considera femení segueix estant menys valorat que allò que tradicionalment s'ha considerat masculí

Per aquesta raó, es fa necessària una acció intencionada que afavoreixi un canvi en les maneres de fer que hi ha hagut fins ara en l'esport –en el qual es veu que perdura la situació de desigualtat i discriminació–, així com una reflexió sobre com ens influencien els models tradicionals de gènere, ja que aquests poden limitar la formació integral de la persona –sigui home o dona.

No es tracta que les noies s'incorporin al model esportiu tradicionalment masculí ni que els nois s'incorporin al femení, sinó que tothom trobi el seu espai. En definitiva, es tracta de plantejar un model esportiu en què hi pugui haver “una nena en cada esport, i un esport per a cada nena”, així com “un nen en cada esport, i un esport per a cada nen”.

Participació als JEEC segons sexes (1989-2000)

La necessitat d'un canvi

Per superar les situacions de desigualtat i discriminació per raó de gènere i fomentar l'esport com una eina d'educació integral per a nenes i nens, és necessari:

- Ampliar l'oferta d'activitats tradicionalment pròpies de la cultura femenina.
- Incrementar la participació de les noies facilitant la seva incorporació en l'activitat esportiva.
- Feminitzar la cultura esportiva incorporant valors i maneres de fer com la sensibilitat, la comprensió, l'afecte, cuidar els altres, la tolerància, el diàleg, l'expressivitat, etc., que històricament s'han desprestigiats en el món de l'esport de competició.

Es tracta de canviar la tendència tradicional en el món de l'esport. Avui en dia aquest canvi és més difícil perquè aparentment ja no hi ha sexisme, però cal tenir present que aquest es manté de forma invisible i inconscient.

En aquest canvi, hi intervenen diversos agents socials: les administracions, les entitats (escoles, clubs, associacions, etc.), els mitjans de

comunicació, les amistats, la família, i també els i les professionals del món de l'esport que estan al costat dels nois i noies en la seva pràctica esportiva quotidiana i en la seva formació com a persones.

Les bones pràctiques de gènere han de permetre:

- Ampliar l'oferta d'activitats tradicionalment pròpies de la cultura femenina.
- Incrementar la participació de les noies facilitant la seva incorporació a l'activitat esportiva.
- Feminitzar la cultura esportiva.

El paper dels tècnics i tècniques de l'esport

En el dia a dia, els tècnics i tècniques de l'esport juguen un paper molt important a l'hora d'afavorir el canvi, començant per ser conscients de la necessitat d'aquest. A partir d'aquesta sensibilització, es pot passar a l'acció.

Les actuacions que poden dur a terme els tècnics i tècniques de l'esport giren al voltant de diferents aspectes: el llenguatge, les formes d'organitzar la sessió, els tipus d'activitats que es proposen, les actuacions sobre les actituds i creences de

l'alumnat, la prevenció de l'assetjament sexual, i les relacions amb les famílies. A continuació s'enumeren algunes de les accions que es poden dur a terme en cada àmbit:

1. El llenguatge i les formes de comunicació a l'hora de dirigir-se als nois i noies

- Anomenar noies i nois.
- Dirigir-se tant als nois com a les noies (pel que fa a nombre de preguntes, interpel·lacions, *feedbacks*, correccions, controls de disciplina, etc.).
- Utilitzar tant noies com nois com a models, sigui quina sigui l'activitat o tasca que s'hagi de dur a terme.
- Evitar l'ús de diminutius i superlatius, així com frases estereotipades.
- Vetllar per un to i un tracte afable, evitant situacions de pressió i menyspreu: en algunes ocasions el to transmet més missatge que la paraula.
- Garantir que tant noies com nois puguin parlar: establir ordres d'intervenció, evitar interrupcions, etc.
- Intervenir en casos de pressió excessiva entre companys o companyes.
- Mostrar exemples d'homes i dones que han trencat estereotips i que poden ser un model de referència.

2. Les formes d'organitzar la sessió

2.1 Creació de grups

L'agrupament mixt no sempre garanteix un millor aprenentatge: tant nens com nenes s'han de trobar en un context segur i amb confiança. Per aquest motiu, al llarg de la sessió és recomanable:

- Combinar agrupaments lliures en els que cadascú treballi amb qui es trobi més a

gust i agrupaments establerts pels criteris que el tècnic o tècnica consideri més convenients. Per exemple, es pot proposar que primer es posin per parelles –a escollir lliurement–, i a continuació el tècnic o tècnica agruparia les parelles per fer els equips de quatre.

- Plantejar el treball mixt de forma progressiva.
- En cas que hi hagi únicament un noi o una noia en el grup classe, buscar fórmules i estratègies perquè se senti a gust.

2.2 Ús i distribució d'espais i de material

- Dissenyar activitats perquè nois i noies ocupin tant els espais centrals i més amplis com els més reduïts i perifèrics (per exemple, establint rotacions).
- Variar els tipus d'espais a utilitzar (la pista principal, el jardí, algun racó, etc.).

- Diversificar el material que s'utilitza en les sessions de manera que aquell material més estereotipat no signifiqui una barrera a l'hora de realitzar l'activitat.
- Distribuir el material de manera equitativa: que cada alumne i alumna pugui disposar del millor material en algun moment de la sessió o del curs.

3. El disseny d'activitats

- Evitar que sempre hi hagi només activitats de competició o de "no competició".
- Promoure diferents tipus d'habilitats i capacitats mitjançant activitats variades d'agilitat, força, flexibilitat, coordinació, ritme, velocitat, resistència, tàctica, etc., de manera que tothom pugui trobar una habilitat en què tingui èxit.
- Establir objectius a assolir de forma progressiva.

4. Actuacions sobre les actituds i creences de l'alumnat

- Corregir expressions com "els nens són uns bèsties", "les nenes no volen", etc.
- Garantir que tant noies com nois puguin parlar: establir ordres d'intervenció, evitar interrupcions, etc.
- Intervenir en casos de pressió excessiva entre companys o companyes.

5. Prevenir l'assetjament sexual

6. Promoure el suport de la família i del grup d'iguals

El paper de la família i de les amistats és bàsic per fomentar la pràctica esportiva i la fidelització d'aquesta. Per això és important que el personal tècnic treballi també sobre aquests agents de socialització primària, ja que sovint (si no consideren adequat l'esport que vol practicar el noi o la noia) hi posen traves, enfrontant nois i noies a una dialèctica constant.

Alguns exemples ficticis, però que a vegades són també reals, es poden veure en les pel·lícules *Billy Elliot* i *Bend It Like Beckham* (*Quiero ser como Beckham*), que poden servir també com a eines per a un debat amb les famílies en cas que sigui necessari.

Tenint en compte aquestes circumstàncies, ja es pot passar a l'acció i implementar el procés de canvi, deixant de banda la cultura de la queixa.

Passa a l'acció amb:

- El llenguatge.
- Les formes d'organitzar la sessió.
- Els tipus d'activitats que es proposen.
- Les actuacions sobre les actituds i creences de l'alumnat.
- La prevenció de l'assetjament sexual.
- Les relacions amb les famílies.

Els passos a seguir

Per passar a l'acció i implementar el procés de canvi, els passos a seguir són els següents:

1. Identificar la necessitat: elements que s'hagin de canviar

2. Analitzar el context

- Quins són els fets?
- A qui afecta la qüestió?
- Qui pot col·laborar?

3. Planificar l'estratègia

- Quins objectius concrets volem aconseguir?
- Quines barreres ens podem trobar?
- A qui hem d'influir?
- Com podem argumentar la necessitat del canvi?
- Quan començarem i quan acabarem?
- Com mesurarem l'èxit? Quins indicadors utilitzarem?

4. Elaborar i aplicar l'estratègia

- Com arribar a qui volem influir?
- Quins instruments (documents, activitats, etc.) podem fer servir?
- Provar els instruments.
- Implementar el procés.

5. Avaluar els resultats

- Què hem aconseguit?
- Què ha funcionat? Què no ha funcionat?
- Podem aplicar-ho a més persones o en altres entorns?
- Compartir l'experiència i rebre *feedbacks* sobre el procés.

Aplica el canvi:

- Identifica els elements a canviar.
- Analitza el context.
- Planifica l'estratègia.
- Elabora i aplica l'estratègia.
- Avalua els resultats.

Article elaborat per encàrrec del Consell Català de l'Esport.

Susanna Soler Prat

Professora de l'INEFC
Grup d'Investigació Social i Educativa de l'Activitat Física i l'Esport (GISEAFE)
ssoler@gencat.cat
inefcgiseafe.wordpress.com

Anna Vilanova Soler

Professora de l'INEFC
Grup d'Investigació Social i Educativa de l'Activitat Física i l'Esport (GISEAFE)
anna.vilanova@gencat.cat
inefcgiseafe.wordpress.com

Bibliografia

- ASINS, C.; GARCÍA, M. *La coeducació en l'educació física*, Col·lecció Quaderns per a la coeducació, núm. 7. Barcelona: Institut de Ciències de l'Educació de la UAB (1995).
- CONSELL CATALÀ DE L'ESPORT. *Hem de protegir, hem d'intervenir. L'assetjament sexual en l'esport*. Guia per a persones adultes. Esplugues de Llobregat: Consell Català de l'Esport, Generalitat de Catalunya (2005).
- LLEDÓ, E. *El sexisme i l'androcentrisme en la llengua: anàlisi i propostes de canvi*, Col·lecció Quaderns per a la coeducació, núm. 3. Barcelona: Institut de Ciències de l'Educació de la UAB (1992).